
İ.İ.B.F. Öğrencilerinde Siyasal Toplumsallaşma: Cinsiyet ve Bölümlere Göre Karşılaştırmalı Bir Araştırma

Doç. Dr. H. Bahadır Akın*

Arş. Gör. Elifhan Köse**

1. Giriş Yerine: Siyasal Toplumsallaşma Kavramı

Bireysel düzeyde siyasal tutum ve davranışların değerlendirilmesi, esas olarak nedensel ve tarihsel bir araştırma kabiliyetini gerektirdiğinden, toplumsal ilişki ve dönüşümlerin göz önünde tutulduğu bütüncül bir metodolojinin başarıyla kullanılması, bu alanda ki ampirik çalışmaların yorumlanmasında önem kazanmaktadır. Bireyin siyasal eğilimlerinin asıl inceleme nesnesi olarak sunulduğu ampirik bir çalışmanın, ancak birey ve toplumun karşılıklı ilişkilerini gözeten, bu ilişkinin karşılıklı dönüştürücü potansiyelini ortaya koyan bir açıklamayla yorumlanabileceği açıktır.

Bu açıdan bakıldığında siyaset ve birey ilişkisinin kurulmasının toplum dolayımıyla gerçekleştiği söylenebilir. Başka bir ifade ile bireyin siyasallaşması, farklı ideolojik kamplar söz konusu olsa bile bireyin bilinçli/bilinçsiz alıcısı olduğu kolektifleştirilmiş siyasal değerlerin toplumsallaşma yolu ile benimsenme sürecini içerir. Bu süreç siyasal toplumsallaşma olarak tanımlanmaktadır. Siyasal toplumsallaşma, toplumsal-siyasal çevre ile birey arasında yaşatın boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış tutum ve değerlerinin gelişmesidir (Ergil, 1980: 7).

Modern devletin yapay kuruluş süreci toplum ve siyaset açısından iki önemli potansiyel ilişkiyi barındırmaktadır. Birincisi devletin kendisini eşitlikçi ve siyasetten arınmış bir hukuk diliyle kurması dolayısıyla siyaseti topluma havale etmesidir. Bu süreç toplumun siyasallaşması olarak tanımlanmaktadır. Diğer önemli sonuç

*S.Ü.Karaman İİBF İşletme Bölümü , bahadirakin@selcuk.edu.tr

**S.Ü.Karaman İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

¹Meclis, seçimler, temsil sistemi, devlet, siyasal partiler, muhalefet vb.

ise modern devletin kullanmak zorunda olduğu rasyonelleştirilmiş, eşitlik iddiasındaki hukuk dili nedeniyle meşruiyetini siyasal ve toplumsal konsensus üzerine kurmak zorunda kalmasıdır. Konsensus siyasal her türlü aktör/nesneye³ ilişkin ortaklaştırılmış bir akıl yürütmeyi ifade eder. Başka bir deyişle toplumun siyasallaşması “siyasal toplumsallaşma”yı şart kılmaktadır. Böylelikle toplumsal değerler ile siyasal değerlerin etkileşimi yerel ve tarihsel ortaklığa dayanan bir ilişkiden öte zorunlu, organik ve modern iktidar ilişkisi açısından kurucu bir pozisyona yerleşmiştir.

Bu açıdan bakıldığında siyasal sosyalleşmenin bireyin doğumuyla başlayan toplumsallaşma süreciyle beraber geliştiği söylenebilir. Birey ailenin, arkadaşlığın, eğitimin ve diğer etkenlerin egemen olduğu bir siyasal toplumsallaşma sürecinin, dahil olduğu yaş, cinsiyet, etnik ve sınıfsal farklılığına bağlı olarak farklı derecelerde etkisi altında kalarak siyasal tutum ve davranışlarını oluşturur. Bireyin içinde yaşadığı ekonomik sistem ve siyasal kültür siyasal etkenlik duygusunun varolmasını ve gelişmesini teşvik edici ya da güçleştirici nitelikte olmaktadır (Sezer, 1972: 64).

Kısaca siyasal toplumsallaşma bir siyasal sistem hakkında davranışlar ve inançlar geliştirilmesi ve oluşturulma sürecidir (Türkkahraman, 1998: 1851). Siyasal toplumsallaşma sürecinde önemli olan diğer bir kavram ise siyasal kültürdür. Siyasal kültür, bir siyasal sistemdeki davranışlara yön, düzen ve anlam veren davranışlar, inanç ve duygular seti olup, siyasal idealler ile toplumun işleyen normlarını kapsar. Siyasal sistemle ilgili benimsenen inançlar, tutumlar ve siyasete dair davranış kuralları bir toplumun siyasi kültürünü oluşturur (Türkkahraman, 1998:1852). Buna göre bir siyasal kültürün devletin siyasal kurumlarına olan tavır ve davranışlar; ve vatandaşların karar alma sürecine olan etki ve katılım derecesi olmak üzere iki önemli ögesi bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında siyasal kültür ile siyasal sosyalizasyon arasında üretken bir ilişki mevcuttur.

Siyasal kültürün siyasal toplumsallaşmanın ülkeye özgü yerel-toplumsal tutunma imkanlarını, özelliklerini ortaya çıkarabileceği muhakkaktır. Başka bir ifadeyle siyasal kültür, bir tür vatandaşlık hakkı olarak tasavvur edilen siyasal katılma modellerini; kurumların ve aktörlerin (sosyo ekonomik, coğrafik, cinsel) özelliklerine göre okuma konusunda hem yol gösterici bir araç hem de sonuçların biçimlendirdiği gelişmeye açık bir tür ülke profili özeliği taşımaktadır.

2. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin siyasal toplumsallaşma grafiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmamız, Türkiye’de siyasal kültür ve siyasal toplumsallaşma çerçevesinde üniversite öğrencilerinin durumunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’nin öğrenci sayısı açısından en büyük üniversitelerinden Selçuk Üniversitesi’ne bağlı Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. 2004 yılı dönem sonu sınavları esnasında kayıtlı

öğrencilerin yarısıyla sınıf ve bölümlerin öğrenci sayıları dikkate alınarak hazırlanan 918 adet anket formu öğrencilere dağıtılmış, ancak “siyasal eğilimini belirtmeyen” öğrencilerin anketleri değerlendirme dışı bırakılmasına karar verilmiştir. Böylece toplam 629 öğrenciden oluşan kütle değerlendirmeye alınmıştır.

Anket formunda öğrencilerin siyasal eğilimleri, siyasal eğilimleri ile buna bağlı davranışları ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin oy verdikleri partiler, siyasal katılım düzeyi, bu süreçte çevreleriyle olan etkileşimleri, kurumlar ve siyasal değerlere ilişkin hükümleri, Türkiye’deki siyasi ortamla ilgili çeşitli konulardaki görüşleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Güven duyulan kurumlar, başarılı bulunan siyasiler ve Türkiye ile ilgili güncel bazı konulardaki soruların daha fazla seçenek sunması açısından, olumsuz görüş bildiren ifade en küçük olmak üzere, 1 ile 5 arasındaki bir ölçek üzerinde sorulması uygun görülmüştür. Bu bulgular, öğrencilerin cinsiyetleri, okudukları sınıf ve bölümleri ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Araştırma evrenini büyükşehir dışında bulunan bir kamu üniversitesinin öğrencilerinin oluşturmasının, araştırma sonuçlarının tüm üniversite gençliği üzerine genelleştirme konusunda sakıncalarının olacağı açıktır. Nitekim, Gazi üniversitesinin Türk üniversite gençliği üzerinde gerçekleştirdiği sosyo-kültürel değerler araştırmasının sonuçlarına göre büyükşehir ve Anadolu üniversiteleri ile; kamu ve özel üniversiteler arasında anlamlı farklılıklar söz konusudur (2003). Ancak diğer taraftan anket bulguları Anadoludaki üniversite öğrencilerin siyasal kültür değerlerine ilişkin tutarlı sonuçlar da sunabilecektir. Kaldı ki, anket Karaman il merkezindeki İİBF’de yapılmış olmakla birlikte, anketi cevaplayan öğrencilerin sadece İç Anadolu bölgesinden olmayıp Türkiye’nin geneline dengeli bir şekilde dağılmış olması da gözden kaçırılmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında bulguların ilk olarak alan ölçeğini kapsayan bir genelleme için kullanılması gerektiğini belirtmek gerekecektir. Fakat öğrencilerin siyasal görüşleriyle siyasal seçim ve davranışları konusunda yakalanan tutarlılıklar çoğu zaman ülkedeki siyasal toplumsallaşma sürecin yansıması olarak da okunabilir.

3. Araştırma Bulguları

Cevaplandırılması beklenen anket sayısı fakülte öğrenci sayısının yarısı olup; bu sayı bölüm, sınıf ve cinsiyet bağımsız değişkenlerine bağlı olarak dengeli bir şekilde dağıtılmaya çalışılmıştır. Fakültede İşletme, Kamu yönetimi ve İktisat olmak üzere üç bölüm vardır; bu üç bölümün soru formlarındaki karşılığı sırası ile yüzde 40, yüzde 33.3, ve 26.6’dır. Formların yüzde 55’i erkekler tarafından doldurulmuştur. Siyasi eğilimini belirtmeyen öğrencilerin formları değerlendirmeye alınmadığından toplam 629 form dikkate alınmıştır. Bazı sorulardaki daha düşük rakamlar cinsiyet, sınıf ve bölüm sorularını cevapsız bırakan öğrencilerden kaynaklanmaktadır.

Öğrenci ailelerinin yarıya yakını iç anadoluda ikamet etmektedir (yüzde 41.3).

Liberal Düşünce

İkinci sırada yüzde 21.8 ile marmara bölgesi, üçüncü sırada yüzde 16.2 ile akdeniz, dördüncü sırada yüzde 10.9 ile ege bulunmaktadır. Doğu anadolu ve Güneydoğu Anadoluda aileleri ikamet eden öğrenci sayısı ise yalnızca yüzde 3.2'dir.

3.1. Siyasal Tutum ve Davranışlar

Öğrencilerin büyük bir bölümünü Tablo 1'den izleneceği üzere sağ görüşlü öğrenciler oluşturmaktadır. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan öğrencilerin oranı yüzde 25.4, ülkücü olarak tanımlayan öğrencilerin oranı ise yüzde 18.6'ı bulmaktadır. İslamcı görüşe sahip öğrencilerin oranı ise yüzde 9.2'dir.

Tablo 1. Öğrencilerin Siyasal Eğilimi

	Frekans	Yüzde
Muhafazakâr	160	25,4
İslamcı	58	9,2
Sosyal demokrat	106	16,9
Liberal	62	9,9
Sosyalist	49	7,8
Komünist	7	1,1
Kemalist	70	11,1
Ülkücü	117	18,6
toplam	629	100,0

Tablo 2'de öğrencilerin siyasal görüşlerinin oranları ve cinsiyete göre dağılımı izlenebilir. Buna göre sosyal demokrat eğilimli öğrencilerde kızların sayısı daha fazla, Kemalistler ve Sosyalistlerde ise oransal olarak yüksektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde kız öğrencilerin bu eğiliminin çeşitli konulardaki bakışlarını etkilediği görülecektir. Öğrencilerin siyasal eğilimleri ile okudukları sınıf ve bölümleri arasında herhangi bir farklılaşma yoktur.

Tablo 2. Siyasi Görüş-Cinsiyet ilişkisi

	Erkek	Kız	Toplam
Muhafazakar	93	53	146
İslamcı	36	18	54
Sosyal demokrat	38	64	102
Liberal	30	23	53
Sosyalist	24	21	45
Komünist	4	3	7
Kemalist	33	32	65
Ülkücü	64	47	111
Toplam	322	261	583

$$\chi^2=21,324 \text{ p}<0.01$$

Öğrencilerin ebeveynlerinin siyasi eğilimi genelde öğrencinin görüşü ile paraleldir.

Tablo 3. Öğrencinin ve Babanın Siyasi Görüşleri

Öğrenci	BABANIN SİYASİ GÖRÜŞÜ								
	Muh.	İsl.	S.Dem.	Liberal	sosyalist	komünist	kemalist	ülkücü	Toplam
Muhaf.	117	7	11	1			5	12	153
İslamcı	3	41	6		1	1		5	57
S.Dem	12	2	80		2			8	104
Liberal	14	2	9	20	2		4	7	58
Sosyalist	4	2	12	2	21	1	2	2	46
Komünist	1	2			2	1		1	7
Kemalist	7		9	2	3		38	5	64
Ülkücü	14	2	2	4	3	2	2	81	110
Toplam	172	58	129	29	34	5	51	121	599

Tablo 4. Öğrencinin ve Annenin Siyasi Görüşleri

ÖĞRENCİ	ANNENİN SİYASİ GÖRÜŞÜ								
	Muh.	İsl.	S.Dem.	Liberal	sosyalist	komünist	kemalist	ülkücü	Toplam
Muhaf.	128	13	4				1	2	148
İslamcı	5	46	3					3	57
S.Dem	14	4	75	2	1	1	2	4	103
liberal	16	5	9	20	3		1	4	58
sosyalist	6	5	10	1	19		1	3	45
komünist	2	1			2	1			6
kemalist	9	2	9	1	2		37	2	62
ülkücü	19	10	4	5	2		1	69	110
Toplam	199	86	114	29	29	2	43	87	589

Burada, öğrencilere bilinçli olarak siyasi eğilim olarak “milliyetçilik” tercihi sunulmamıştır. Zira daha önce gerçekleştirilen benzer bir çalışmada bu seçeneğin büyük ölçüde ülkücülükle eşanlamlı görüldüğü izlenimi edinilmiştir. Bu sebeple öğrencilere ayrıyeten kendilerini milliyetçi olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Alınan cevabın siyasi eğilimlerle çapraz tablo halindeki sunumu Tablo.5’de görülmektedir. Milliyetçi olarak kendini tanımlamayla siyasi görüşler arasındaki bağlantı anlamlıdır ($p < 0.05$). Sonuçlara bakıldığında ülkücülük ve muhafazakarlığın milliyetçilik değerlerinin en yüksek olduğu siyasi görüşler olduğu görülmektedir. Üçüncü sırada liberaller (88.1) milliyetçi kimliği sahiplenme açısından Kemalistlerden (yüzde 87.3), İslamcılardan (yüzde 77.3) ve sosyal demokratlardan (yüzde 74.0) öncelikli konumdadır. Cinsiyet milliyetçilik değeri açısından farklılık yaratabilecek bir unsur olarak tespit edilememiştir. Buna göre, Sosyal Demokrat, Sosyalist ve İslamcı görüşe mensup öğrenciler arasında “oransal olarak” milliyetçilik düzeyi düşük sayılabilir.

Liberal Düşünce

Tablo.5 Milliyetçilik ve Öğrencilerin Siyasal Eğilimleri

Kendinizi milliyetçi olarak görüyor musunuz?			
	Evet	Hayır	Toplam
Muhafazakâr	139	16	155
İslamcı	44	13	57
Sosyal demokrat	74	26	100
Liberal	52	7	59
Sosyalist	34	11	45
Komünist	3	4	7
Kemalist	55	8	63
Ülkücü	114	1	115
	515	86	601

$$X^2= 48,117, p<0.0001$$

Öğrencilerin yalnızca yüzde 6.9'u parti üyesidir. Parti üyeliği için cinsiyet farklılığı anlamlılık gösteren özelliklerden biridir ($p<0.05$). Parti üyesi olan öğrencilerin yüzde 78'i erkek iken; yüzde 22'si kızdır. Yine sonuçlara bakıldığında erkek öğrencilerin yüzde 10 parti üyesi iken, kızların yalnızca yüzde 3.4 ü parti üyesidir. Parti üyeliği ile siyasal görüş arasında anlamlı bir ilişki olmamakla birlikte, islamcı görüşe sahip öğrencilerin en çok(yüzde 12.3); liberal (yüzde 4.8) ve muhafazakar öğrencilerin en düşük seviyede (yüzde 5) parti üyesi oldukları saptanmıştır.

Oy verme davranışı gözüne alınırsa da cinsiyet açısından anlamlı bir fark söz konusudur, seçimde hiç bir zaman oy vermem diyenlerin yüzde 57.9'u kız iken; yüzde 42.1 erkeklerdir. Yine gündelik hayatta hiç bir zaman siyaset tartışmam diyen öğrencilerin çoğunluğu(yüzde 52.6) kız iken, bazen ve her zaman siyaset tartışırım diyen öğrencilerin çoğunluğu erkektir. Her zaman siyaset tartışırım diyen kız öğrencilerin aynı yanıtı veren erkek öğrencilerin sayısının ancak üçte biri oranında olması dikkat çekicidir. Siyasal katılım davranışı olarak toplantılara katılmayı tercih eden öğrenciler içerisinde kızların oranının çok daha düşük olduğu görülebilir. Kız öğrencilerin yüzde 75.6 sı hiç bir zaman toplantılara katılmadığını söylerken erkeklerde bu oran yüzde 56.5'dir.

Yine siyasi parti üyeliği açısından (hernekadar her iki cinsiyetin oranı düşük olsa da) erkeklerin kızlara göre daha yüksek bir orana sahip olduğu aşikardır.

Tablo 6. Siyasi Parti Üyeliği ve Cinsiyet İlişkisi

Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?			
	Evet	Hayır	toplam
Erkek	32	289	321
Kız	9	252	261
Toplam	41	541	582

$$X^2=9,347, p<0.001$$

Bu noktada ilgi çekici bir veri, basın yayın organlarının siyasi görüş ve buna bağlı olarak siyasi parti tercihlerini etkilemeleri açısından cinsiyetin önemli bir faktör olmasıdır. Tablo 7'ye göre, kızlar ve erkekler arasında siyasi görüşe göre medya takibi ve medyanın siyasi parti seçimindeki etkisi önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Kız öğrencilerin bu konuda daha tutucu ve siyasi tercihini medya etkisiyle belirleme gibi bir tavır içinde olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Basın Yayın Organlarıyla Etkileşim ve Cinsiyet İlişkisi

Siyasi görüşünüz ile basın yayın organları arasındaki etkileşimin önceliği					
	Siyasi görüşüme göre basın yayın organlarını izlerim	Basın yayın organları seçeceğim siyasi partiyi etkiler	Herhangi bir etkileşim yoktur	Herhangi bir öncelik yoktur	toplam
Erkek	67	25	133	93	318
Kız	75	38	74	68	255
Toplam	142	63	207	161	573

$$X^2=17,112, p<0,001$$

Cinsiyet unsuru açısından anlamlı bir farklılık yine oy verme davranışının nedenleri ölçülen sorularda yakalanmıştır ($p<0.05$). "Partinin sağlayacağı kişisel fayda" ya bakarak partiye oy verme davranışı kadınlar arasında çok daha yüksek görünmektedir.

Kalaycıoğlu (1984:125), Kenya, Kore ve Türkiye'de seçim kampanyası faaliyetlerinin karşılaştırmalı bir analizini yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Her üç ülkede de, erkekler kadınlara oranla en az üç misli daha yoğun bir biçimde seçim faaliyetlerine katılmaktadırlar. Ancak üç ülke düzeyinde yapılan analiz kentli olmayan ve SES²i ve eğitim düzeyi düşük kızları da kapsamaktadır; dolayısıyla üniversite öğrencileri arasında seçim kampanyası ve oy verme davranışı açısından yaşanan cinsiyet farklılaşmasının çok daha anlamlı olduğunu söylemek gerekir. "cinsiyet ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez öne sürülebilir. İlk olarak cinsiyet rollerini siyasal katılmayı toplumsal statü veya sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi dolayısıyla belirlediği; yani kadınların genel olarak erkeklere oranla daha düşük bir sosyo ekonomik statüde bulunmaları dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları iddia edilebilir.

İkinci olarak kadınların düşük sosyo ekonomik statüleri dolayısıyla dolayısıyla erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları öne sürülebilir. Nihayet üçüncü olarak kadının "...özellikle toplumun ondan aile ve eve yönelik bir rol beklentisinde olması halinde siyasal

²Sosyal ekonomik düzey anlamına gelir.

katılma gibi ...davranışları gerektirebilecek eylemlerle dolu biryaşam biçimine sahip olması, erkeklere oranla zor olacağı için..." (1984:20) Yine Tokgöz (1994:98) yapılan seçim araştırmalarında bireysel siyasal katılmanın sosyo-ekonomik değişkenlerle belirlendiği, cinsiyetin ise oransal etkisinin duruma göre değiştiği bulunmuştur. Ayrıca kadının erkeğe oranla, anatomik ve fizyolojik özelliklerinin siyasal davranışta ki bu farklılığa neden olduğu da belirtilmiş değildir. Dolayısıyla siyasal katılım söz konusu olduğunda cinsiyet açısından meydana gelen farklılık toplumsal ekonomik ve kültürel şartlanmalar göz önüne alınmadan değerlendirilemeyecektir.

Tablo 8. Siyasal Eğilimlere Göre Kadının Siyasette Başarısı

Kadınların aktif siyasette başarılı olacağına inanıyor musunuz?			
	Evet	Hayır	Toplam
muhafazakar	93	62	155
islami	25	31	56
sosyal demokrat	86	17	103
liberal	40	21	61
sosyalist	40	9	49
komünist	5	2	7
kemalist	53	16	69
ülküçü	80	36	116
	422	194	616

$$X^2 = 37,106, p < 0.0001$$

Tablo 8 ve Tablo 9, siyasi eğilimler ve cinsiyete göre kadınların aktif siyasette ne ölçüde başarılı olacağı konusundaki görüşleri özetlemektedir. Her iki tablo bir arada yorumlanırsa, kız öğrencilerin ağırlıklı olduğu sosyalist ve Kemalist ideolojiler ile sosyal demokrat görüş yüksek oranda olmak üzere, islamcılık hariç tüm görüşlerde kadınların başarısına inanan öğrencilerin sayısı daha fazladır. Cinsiyete göre bakıldığında ise kızların erkeklere nazaran bu konuda ciddi şekilde farklı düşündükleri görülmektedir.

Tablo 9. Cinsiyete Göre Kadınların Siyasette Başarısı

Kadınların aktif siyasette başarılı olacağına inanıyor musunuz?			
	Evet	Hayır	Toplam
Erkek	171	143	314
Kız	224	34	258
	395	177	572

$$X^2 = 69,419 p < 0.0001$$

3.2. Siyasi Partilerle İlgili Tercihler

Öğrencilere 2002 genel ve 2004 yerel seçimlerinde hangi siyasi partilere oy verdikleri sorulduğunda aşağıdaki cevaplar alınmıştır. 2002 seçimlerinde yaşları küçük olduğu için oy kullanamamış öğrencilerin 2004 yılı mahalli seçimlerinde kullandıkları oyların büyük ölçüde AKP, MHP ve az sayıda olmak üzere CHP arasında paylaşıldığı

diği görülmektedir. Oy kullanmayan öğrenciler dikkate alınmadığında AKP'nin oy oranı yüzde 39,8, CHP yüzde 18,1 ve MHP yüzde 24,6 şeklinde oluşmaktadır. AKP ve CHP oylarının Türkiye ortalaması civarında iken MHP'nin Karaman İİBF öğrencileri örneklemindeki oy oranının yüksekliği dikkat çekicidir.

Tablo 10. Öğrencilerin Oy Verdiği Partiler

	2002 Genel Seçimleri		2004 Mahalli Seçimleri	
	Oy Sayısı	Yüzde	Oy Sayısı	Yüzde
DSP	1	,2	4	,7
DYP	4	,6	7	1,2
ANAP	6	1,0	2	,3
MHP	67	10,8	95	16,2
CHP	59	9,5	71	12,1
LDP	2	,3	3	,5
ÖDP	4	,6	2	,3
SAADET P.	11	1,8	13	2,2
YTP	4	,6	3	,5
AKP	120	19,4	154	26,2
DEHAP	4	,6	6	1,0
TKP	1	,2	1	,2
İP	1	,2	1	,2
BBP	4	,6	1	,2
GENÇ P.	4	,6	5	,9
EMEP	-	-	1	,2
diğer	5	,8	17	2,9
oy kullan.	321	51,9	201	34,2
Total	618	100,0	587	100,0

Öğrencilerin siyasi parti tercihinde dikkate aldıkları faktörler Tablo 11'de sıralanmıştır. Bu faktörler 1=Hiç Etkili değil ile 5=Çok Etkili arasında bir ölçekte işaretlenmiştir. Buna göre siyasi parti liderlerinin diğer faktörlere göre daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 11. Siyasi Parti Tercihinde Etkili Faktör

	N	Ortalama	Std. Sapma
Parti lideri	606	4,1733	,96450
Parti adayları	597	3,9782	1,03522
Parti programı	601	3,6822	1,27299
Partinin sağlayacağı kişisel fayda	605	3,4331	1,51621
Çevrenin parti tercihi	585	2,1829	1,28840

Parti liderleri ile bağlantılı olarak Türkiye'de çeşitli dönemlerde idarede bulunmuş siyasilerin ne ölçüde başarılı bulunduğuna ilişkin aynı formattaki soruya verilen cevaplar tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 12. Başarılı Bulunan Siyasi Liderler

	N	Ortalama	Std. Sapma
M. Kemal Atatürk	619	4,7011	,60434
Turgut Özal	608	3,7368	1,09957
Adnan Menderes	597	3,6633	1,01278
Tayyip Erdoğan	609	3,4943	1,17836
Abdullah Gül	607	3,2949	1,12445
İsmet İnönü	602	2,7425	1,20943
Süleyman Demirel	606	2,3350	1,02449
Bülent Ecevit	608	1,8635	1,02173
Necmettin Erbakan	610	1,8000	1,07944
Tansu Çiller	612	1,7402	,83665
Mesut Yılmaz	608	1,6546	,74563

3.3. Siyasi Tutumlar ve Güncel Konulara Bakış

Öğrencilerden aşağıdaki tabloda adı geçen kurumları güvenilirlik açısından 1-5'e kadar değişen bir ölçekte değerlendirmeleri istenmiştir. 1 kesinlikle güvenmem 5 ise kesinlikle güvenirim anlamında bir ölçeklemeyi işaret etmektedir. Öğrencilerin en güvenilir bulduğu kurum ordu, en güvenilirmez mekanizma siyasal partiler olarak görülmektedir. Selçuk Üniversitesinde gerçekleştirilen araştırmamızda en güvenilen kurum ordu çıkmaktadır. Aslında Türkiye'de medyada yer alan bir çok popüler araştırmada da bu cevabın alındığı bilinmektedir. Sonuçlar Tablo 13'den izlenebilir.

Tablo 13. Kurumlar ve Bu Kurumlara Duyulan Güven

	N	Ortalama	Std. Sapma
Ordu	610	3,7508	1,22114
Cumhurbaşkanlığı	614	3,5798	1,08496
Mahkemeler	613	3,5416	1,02914
Sivil Toplum Krlş	605	3,0248	,92842
Polis	614	3,0163	1,20212
Üniversiteler	614	2,9430	,98356
Parlamento	600	2,7967	,88880
Piyasa Mekanizması	594	2,7104	,95267
Sendikalar	611	2,5925	,96625
Siyasal Partiler	616	2,4903	,87042

Bulgular açısından dikkat çekici olan sonuçlardan biri, ordu ve polis üzerinde güvenilirlik ve güvenmemezlik arasında meydana gelen radikal sayılabilecek salınımın oluşturduğu standart sapmanın büyüklüğüdür (Tabloda koyu olarak belirtilmiştir). Polis, ordu, cumhurbaşkanlığı ve parlamento kurumsallaşmaları konusunda farklısiyasal görüşlere sahip öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Yine cinsiyet açısından kız öğrencilerin cumhurbaşkanlığına olan güvenleri (3,7115) erkeklere göre (3,5047) istatistik açıdan anlamlı olarak ($p < 0.05$) daha fazladır.

(Bkz. EK-1) Kız öğrencilerin Sendikalar ve Sivil Toplum kuruluşlarına yine önemli derecede olmak üzere erkeklerden fazla güven duymaları ile kız öğrencilerin daha ziyade sol eğilimli olmalarıyla bir ölçüde açıklanabilir.

Cinsiyetle İlgili Farklılıklar

Çalışmanın bir bölümünde Türkiye’de güncel olan özgürlükler, AB ilişkileri, silahlı kuvvetler ve darbe gibi konularda sorular yöneltilmiş, bunlara öğrencilerin 1-5 arası (1 hiç katılmıyor-5 Kesinlikle Katılıyor) bir ölçek üzerinden cevap vermeleri istenmiştir. Burada orduya güvenle ilişkili olduğu düşünülebilecek iki soru yer almaktadır. Orduya güvenle bağlantılı olması açısından, öğrencilere bir yargı cümlesi olarak sunulan “Silahlı kuvvetler laik demokratik rejimin bekçisidir” ifadesine önemli ölçüde katılım söz konusudur (Ort: 3,833). Cinsiyete göre bu soruya bakıldığında ise, kız öğrencilerin hem daha yüksek oranda (3,9545), hem de daha düşük bir standart sapmayla (1,0331) yargıya iştirak ettikleri söylenebilir (Bkz. EK-2). Erkek öğrencilerin katılım oranı nispeten düşük (Ort: 3,7484) standart sapmaları ise (1,292) yüksektir. Kız ve erkek öğrencilerin ortalamaları arasındaki fark istatistik olarak da anlamlıdır ($p < 0.05$).

Aynı durum “siyasi gelişmeler gerektiriyorsa darbe meşrudur” yargısında da gözlenmektedir. Burada erkek öğrencilerin ortalaması (2,6234) gibi düşük bir rakamken, kız öğrencilerin siyasal gelişmeler gerektiriyorsa darbe meşrudur yargısına katılımı (3,0081) oranına yükselmektedir. Aradaki fark istatistik olarak da anlamlıdır ($p < 0.0001$). Genel anlamda orduya güven konusunda cinsiyet anlamlı bir belirleyici değilken, askerin rolü ve darbe açısından cinsiyetin belirli bir etkisinin olduğu gözlenmektedir. Siyasi eğilim açısından darbeyi olumlu gören ilk üç görüş (sayılarının azlığı sebebiyle istatistik olarak değerlendirmenin güç olduğu Komünistler bir yana ayrılırsa) Kemalistler, Sosyal Demokratlar ve Ülkücülerdir.

Özer’in (1996: 185) Cumhuriyet ve Hacettepe üniversiteleri öğrencilerinin siyasal değer ve tutumlarını karşılaştırmalı olarak değerlendirdiği makalesinde öğrenci toplamının yüzde 56.6’sı hiçbir halde diktatörlüğün mazur görülemeyeceğini söylemekte, yüzde 42.9’u ise birtakım şartlar söz konusu olduğunda diktatörlüğe evet diyebilmektedir. Diktatörlük halkın belli haklarının korunması koşulu dahilinde, güçlü bir liderin sorunları halledebileceğine inanılırsa ve bir yönetim boşluğu olursa öğrencilere göre mazur görülebilecektir.

Genel olarak Kemalistlerin ve sosyal demokratların da darbe ile ilgili bu yargıya olumlu yaklaştıkları, kız öğrencilerin ise bu görüşlerde yoğunlaştığı düşünülürse, bu yargı ve cinsiyet ilişkisi konusunda temkinli davranma gereği üzerinde düşünülebilir. Ancak Türk üniversitelerinde yapılan genel anketin sonucu bu farklılığın cinsiyete dair bir temellendirme açısından uygun olduğunu göstermektedir. Buna göre askerlerin siyasal ve toplumsal etkilerini ölçen soru karşısında, cinsiyetler arasındaki fark anlamlı olmamakla birlikte öğrenciler içerisinde daha çok erkeklerin askeri etkili bulunduğu gözlenmiştir. Buna göre asker siyasal ve toplumsal hayatta etkilidir

diyen öğrencilerin yüzde 78.8i kız ve yüzde 87.5i erkektir. Yine etkisizdir diyen kız öğrenciler erkeklerden fazladır (GÜY, 2003:263).

Siyasal Eğilime Göre Farklılıklar

Siyasal eğilimlere göre bakıldığında, çeşitli açılardan öğrenciler arasında farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Mesela İşkence ve insan hakları ihlallerinin önemli bir problem olması noktasında, genelde tüm öğrenciler benzer oranlarda bu yargıya katılırken, Ülkücü ve Sosyalist öğrenciler önemli derecede farklı düşünmektedirler. Ülkücü öğrenciler Türkiye’de işkence ve insan haklarının önemli bir problem olduğuna (3,2569) ortalama ile katılırken bu oran Sosyalist öğrencilerde (3,9348) çok daha yüksek bir düzeydedir (Detaylar için bkz. EK-3).

Öte yandan ülkücü öğrencilerin “Başörtüsü yasağı Türkiye’nin en önemli özgürlük sorunudur” yargısına katılım düzeyleri daha yüksek (3,9912) iken, sosyalist öğrencilerde bu rakam (3,2391) düzeyine düşmektedir. Bu yargı açısından en yüksek değer İslamcı (4,4545) öğrencilerde, en düşük değer de Kemalist (2,8788) öğrencilerdedir.

Kemalist görüşteki öğrenciler siyasi gelişmeler gerektirdiğinde darbenin meşru olduğu konusunda diğer görüşlere nazaran daha olumlu düşünmektedirler (3,5714). Ülkücü (2,9364) ve Sosyal Demokrat (2,9901) öğrencilerin katılım oranı da diğerlerine göre yüksek iken Sosyalist öğrencilerde bu yargıya katılım oranı nispeten düşük (2,7241), muhafazakar öğrencilere yakın (2,6467) bir düzeydedir. Bu yargıya en az katılım İslamcı öğrencilerdedir. Silahlı kuvvetler laikdemokratik rejimin bekçisi ve güvencesidir yargısında da Kemalist öğrencilerin ortalamasının ciddi anlamda yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu grubu sosyal demokrat ve ülkücü öğrenciler izlerken, yine muhafazakar ve sosyalist öğrencilerin ortalamalarının yakın olması dikkat çekicidir.

“Cola Turkeyi yabancı içeceklere tercih ederim” yargısında en yüksek katılım İslamcı (3,9231) öğrencilerde iken bu grubu ülkücü (3,3694) öğrenciler izlemektedir. Bu yargıya en düşük katılım Sosyalist (2,8889) öğrencilerdedir. Küreselleşme sürecinin az gelişmiş ülkeler açısından olumsuz bir gelişme olduğu yargısına en yüksek katılım ülkücü ve muhafazakar öğrenciler arasında iken diğer öğrencilerin oranları ortalamının üzerinde olmak kaydıyla birbirine yakındır. AB’ye katılmanın Türkiye üzerinde olumlu etkileri olacağı konusunda ise ülkücüler dışında tüm gruplar nispeten olumlu düşünmektedirler. Bu alanda Sosyal Demokrat ve Muhafazakar öğrencilerin ortalamaları nispeten daha yüksektir.

Bölümler Arası Farklılıklar

Silahlı kuvvetlerin rolü ile ilgili yargıda bölümler arasındaki farklılaşma dikkat çekicidir (EK-4). İşletme bölümü öğrencileri ile kamu yönetimi bölümü öğrencileri arasında silahlı kuvvetlerin rolüyle ilgili anlamlı bir farklılık mevcuttur ($F=8.084$, $p<0.001$). Kamu yönetimi öğrencileri çok daha yüksek bir ortalama ile (4,079) bu yargıya katılırken işletme bölümü öğrencilerinin ortalaması (3,605) çok daha düşüktür. Kamu Yönetimi ve işletme bölümü öğrencileri yine “ siyasi gelişmeler

gerektiriyorsa darbe meşrudur” yargısında ciddi olarak farklılaşmaktadırlar. İşletme bölümü öğrencileri (2,6111) ortalamayla bu yargıya katılmazken, Kamu yönetimi öğrencilerinde oran (3,0725) yükselmektedir ($F=7,295, p<0,001$).

Bu ve diğer bazı cevaplar Kamu Yönetimi bölümü öğrencilerinin bugün popüler hale gelen ifadeyle konuşursak daha “ulusalcı” bir duruşu temsil ederken işletme bölümü öğrencilerinin “küresel değerlere” dayandığına işaret etmektedir. Nitekim “Kola Turkeyi Yabancı İçeceklerle Tercih Ederim” , “Küreselleşme Azgelişmiş Ülkeler Açısından Olumsuz Bir gelişmedir” gibi ilgili yargı cümlelerine katılım oranı Kamu Yönetimi öğrencilerinde daha yüksektir.

Tablo 14. Aylık Gelir Durumu ve Öğrencinin Bölümü

	Ailenin aylık gelir durumu					Toplam
	- 250 milyon	251-500 milyon arası	501-750 milyon arası	751milyon -1 milyar arası	+ 1 milyar	
	10	57	52	59	59	237
İktisat	3	47	37	37	31	155
Kamu	21	61	50	37	28	197
	34	165	139	133	118	589

$\chi^2=23,939, p<0,01$

İşletme bölümünde verilen eğitim içeriğinin Kamu Yönetimi ile farklılığı bu alanda ilk akla gelen faktör olmakla birlikte, ele alınan okul örneğinde öğrencilerin gelir durumlarının da dikkate alınması yerinde olabilir. Öğrenci ailelerinin 2004 yılı ortası itibariyle aylık gelir durumları Tablo 13’de incelendiğinde, İşletme Bölümü öğrencilerinin ailelerinin Kamu yönetimi öğrencilerinin ailelerine nazaran daha yüksek gelire sahip olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi yükseldikçe neo-liberal değerlerin de bir ölçüde yerel endişelerin yerini tuttuğunu düşündürmektedir.

Alt ve Üst Sınıflara Göre Farklılıklar

Üniversite öğrencilerinin okula girdikleri yıl ve sonraki dönemlerde siyasal davranışlarında değişim olması muhtemeldir. Nitekim araştırmaya cevap veren öğrencilerden 193 tanesi zaman içinde siyasal görüşlerinin tamamen ya da kısmen değiştiğini ifade etmişlerdir. Bu değişimin sebebi olarak öğrencilere verilen faktörler yine 1=Hiç Etkili Değil, 5=Çok Etkili şeklinde işaretlendiğinde Tablo 15’deki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 15. Öğrencilerin Siyasi Eğilimlerindeki Değişimi Etkileyen Faktörler

	N	Ortalama	Std. Sapma
Siyasi gelişmeler	193	3,5285	1,33482
Kitaplar	193	2,9845	1,16134
Arkadaş çevresi	193	2,5648	1,16243
Medya	192	2,4635	1,22313
Öğretim elemanları	195	1,9949	1,11456

Liberal Düşünce

Buna göre, öğrencilerin siyasi eğilimindeki değişimde siyasi gelişmeler ve kitapların diğer faktörlere göre daha çok öne çıktığı, öğretim elemanlarının ise bu alanda bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Türkiye gündemiyle ilgili çeşitli faktörlere verilen cevaplar 1 ve 4. sınıf öğrencilerine göre karşılaştırmalı olarak analiz edildiğinde 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine göre daha “liberal” bir eğilim içinde olduğu görülmektedir (EK-5). Bu çerçevede, “siyasal gelişmeler gerektiriyorsa darbe meşrudur” yargısına 1. Sınıf öğrencilerinin katılımı ortalaması (2,9392) 4. Sınıf öğrencilere (2,5845) göre hayli yüksek düzeydedir ($p < 0.01$). “Cola Turkayı yabancı içeceklere tercih etme” ifadesinde de 1. sınıf öğrencilerinin (3,3134) 4. sınıf öğrencilerine (2,8582) göre daha tutucu olduğu görülmektedir ($p < 0.001$). 1. Sınıf öğrencileri (3,7452) küreselleşmeyi az gelişmiş ülkeler açısından bir tehdit olarak görürken, 4. sınıf öğrencilerinin bu yargıya katılım oranı (3,4000) anlamlı derecede düşüktür ($p < 0.01$). Yine 4. Sınıf öğrencileri (3,5839) AB’ye girişi Türkiye’nin avantajına görürken, 1. sınıf öğrencilerinde bu oran (3,1977) anlamlı düzeyde düşük kalmaktadır ($p < 0.01$)

4. Değerlendirme ve Sonuç

Araştırmamız, üniversitelerin İktisadi ve idari bilimler fakültelerindeki öğrencilerin siyasi eğilimleri ve bu sürecin çeşitli unsurlarını bir örnek çerçevesinde ele almayı amaçlamıştır. Değişik, kimi zaman zıt ideolojiler arasında zaten olması beklenen çeşitli farklılıklar büyük ölçüde araştırma sonuçlarında da gözlemlenmiştir. Belki darbe ve silahlı kuvvetlerin rolü ile ilgili yargılarda sosyalist ve muhafazakar öğrencilerin benzer ortalamalara sahip olması veya Cola Turkayı yabancı içeceklere karşı en çok islamcı öğrencilerin tercih edeceğini söylemesi dikkat çeken noktalar olarak karşımıza çıkabilir.

İstatistik bulgulardan da açıkça görüldüğü gibi, araştırmamız özel sektöre yönelik eğitim veren İşletme bölümü öğrencileri ile devlet sektörüne dönük eğitim veren Kamu yönetimi bölümü öğrencileri özellikle militarizme bakış, devletçilik, küreselleşme gibi konularda farklılaşmaktadırlar. Yine bulgular, gelir düzeyinin de bu açıdan etkili olabileceğine işaret etmektedir. Benzer sonuçların 1. ve 4. sınıf öğrenciler açısından geçerli olması da ilgi çekicidir.

Selçuk üniversitesinde yapılan araştırmanın özellikle cinsiyet unsuru ile ilgili olan bulguları bu alanda Türkiye’de ve dünyada yapılan araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Kadınlarda düşük işgücü katılımının düşük bir sosyoekonomik düzey ve daha az sosyo-politik katılım anlamına geldiği ve Türkiye’de kadın emeği katılımının oldukça düşük olduğu düşünülürse; siyasal düzeyde kadınlar aleyhine olan işleyiş biraz daha açıklanabilir hale gelecektir. Siyasal görüşlerle siyasal değerler arasında ki tutarlılıklar ise modern siyasal sistemin ve siyasal partilerin dayandığı önemli bir özelliktir. Ancak siyasal görüşlerin bir grup olarak ifade ettiği değerlerin modern siyasal sistemle çelişki içinde olduğu görülmektedir. Bu noktada bütün siyasal görüşler tarafından en az güvenilir kurum olarak siyasal partilerin çıkması temsili demokrasinin yaşadığı konjektürel bunalımla ilişki içinde okunabilmelidir.

KAYNAKÇA

Ergil, Doğu(1980)Siyaset Psikolojisi Turhan Kitabevi, Ankara.

Türk Üniversite Gençliği Araştırması:Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili (2003), Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Özer, İnan(1996) “Üniversite Öğrencileri Demokrat mı?”,Amme İdaresi Dergisi, Cilt:29, Sayı:3, s.167-201.

Sezer, Duygu(1972) Kamuoyu ve Dış Politika, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi Yayını Ankara.

Türkkahraman, Mimar(1998)“Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme:Tarih Ve Politika”, Yeni Türkiye, Sayı:23-24, s.1848-1867.

Tokgöz, Oya(1994) “Kadın Seçmen İmgesi:Türkiye’de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:27, Sayı:4

EK-1: Cinsiyetlere Göre Kurumlara Duyulan Güven

	cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma
cumhurbaşkanlığı	erkek	319	3,5047	1,16520
	kız	253	3,7115	,95522
siyasal partiler	erkek	319	2,5078	,88618
	kız	254	2,4449	,84519
parlamento	erkek	316	2,8481	,90975
	kız	242	2,7893	,85518
üniversiteler	erkek	318	2,9245	1,01439
	kız	254	3,0079	,93670
mahkemeler	erkek	317	3,4858	1,10692
	kız	253	3,6324	,92756
ordu	erkek	316	3,7785	1,26553
	kız	251	3,7570	1,12459
sivil toplum krlş	erkek	317	2,9495	,95664
	kız	247	3,1417	,85550
piyasa mekanizması	erkek	314	2,7325	,99444
	kız	240	2,6167	,85014
sendikalar	erkek	317	2,4795	1,03593
	kız	252	2,7698	,83892
polis	erkek	319	3,0376	1,24328
	kız	254	3,0433	1,12556

K-2: Cinsiyete Göre Çeşitli Konulardaki Yargılara Katılma Oranları

		n	Ortalama	Std. Sp.
Türkiyede insan hakları ihlalleri ve işkence ciddi bir insanlık suçudur	erkek	315	3,3937	1,25580
	kız	246	3,6016	1,19687
Başörtüsü yasağı Türkiyenin en önemli özgürlük sorunudur.	erkek	319	3,8339	1,32251
	kız	253	3,5810	1,31171
Siyasal gelişmeler gerektiriyorsa darbe meşrudur	erkek	316	2,6234	1,36415
	kız	248	3,0081	1,12387
Cola turkayı yabancı içeceklere tercih ederim	erkek	318	3,3082	1,38012
	kız	248	3,0927	1,36596
Küreselleşme az gelişmiş ülkeler açısından olumsuz bir gelişmedir	erkek	313	3,7476	1,14503
	kız	236	3,4788	1,02083
Türkiyenin gelişmesi açısından Avrupa Birliği olumlu etki yapacaktır	erkek	314	3,3662	1,29250
	kız	240	3,2958	1,13520
Silahlı kuvvetler laik demokratik rejimin bekçisi ve güvencesidir	erkek	314	3,7484	1,29280
	kız	242	3,9545	1,03166

EK-3: Siyasi Eğilime Göre Çeşitli Konulardaki Yargılara Katılma Oranları

		N	Ortalama	Std. Sapma
Türkiyede İnsan Hakları İhlalleri Ve İşkence Ciddi Bir İnsanlık Suçudur	Muhafazakâr	146	3,4041	1,15418
	İslamcı	54	3,5000	1,39744
	Sosyal Demokrat	101	3,5842	1,20223
	Liberal	57	3,5263	1,25506
	Sosyalist	46	3,9348	1,08325
	Komünist	7	3,5714	1,13389
	Kemalist	66	3,5303	1,19254
	Ülkücü	109	3,2569	1,32919
	Total	586	3,4863	1,23371
Başörtüsü Yasağı Türkiyenin En Önemli Özgürlük Sorunudur.	Muhafazakar	149	4,2617	1,03582
	İslamcı	55	4,4545	,93923
	Sosyal Demokrat	103	3,1068	1,34975
	Liberal	58	3,7069	1,09238
	Sosyalist	46	3,2391	1,49346
	Komünist	7	2,0000	,81650
	Kemalist	66	2,8788	1,31868
	Ülkücü	113	3,9912	1,19892
	Total	597	3,7169	1,31917
Siyasal Gelişmeler Gerektiriyorsa Darbe Meşrudur	Muhafazakar	150	2,6467	1,24316
	İslamcı	53	2,1887	1,27183
	Sosyal Demokrat	101	2,9901	1,14451
	Liberal	58	2,7241	1,42402
	Sosyalist	44	2,7955	1,28641
	Komünist	7	3,5714	,97590
	Kemalist	66	3,1061	1,29054
	Ülkücü	110	2,9364	1,30825
	Total	589	2,7997	1,28595

Liberal Düşünce

Cola Turkeyi Yabancı İçeceklerle Tercih Ederim	Muhafazakar	149	3,6107	1,32396
	İslamcı	52	3,9231	1,35540
	Sosyal Demokrat	101	2,5446	1,12716
	Liberal	57	3,0175	1,41
	Sosyalist	45	2,8889	1,35214
	Komünist	7	2,8571	1,34519
	Kemalist	66	2,9394	1,25120
	Ülkücü	111	3,3694	1,42017
	Total	588	3,2126	1,37910
Küreselleşme Az Gelişmiş Ülkeler Açısından Olumsuz Bir Gelişmedir	Muhafazakar	145	3,7448	1,03936
	İslamcı	54	3,5741	1,10917
	Sosyal Demokrat	96	3,5521	1,16862
	Liberal	54	3,5000	1,09458
	Sosyalist	44	3,5227	1,32048
	Komünist	7	2,8571	,89974
	Kemalist	63	3,5556	,94660
	Ülkücü	106	3,7453	1,07846
	Total	569	3,6239	1,09538
Türkiyenin Gelişmesi Açısından Avrupa Birliği Olumlu Etki Yapacaktır	Muhafazakar	141	3,5461	1,14315
	İslamcı	53	3,4528	1,38072
	Sosyal Demokrat	99	3,5556	1,20562
	Liberal	55	3,2727	1,06205
	Sosyalist	42	2,8095	1,21451
	Komünist	7	3,8571	,37796
	Kemalist	65	3,4000	1,25996
	Ülkücü	111	2,9189	1,26588
	Total	573	3,3246	1,23301
Silahlı Kuvvetler Laik Demokratik Rejimin Bekçisi Ve Güvencesidir	Muhafazakâr	147	3,6735	1,26146
	İslamcı	54	3,2593	1,44307
	Sosyal Demokrat	95	4,0737	,89016
	Liberal	56	3,6429	1,21249
	Sosyalist	43	3,6977	1,31900
	Komünist	7	3,8571	,89974
	Kemalist	63	4,4286	,87463
	Ülkücü	111	3,9279	1,17328
	Total	576	3,8333	1,20000

EK-4: Bölüme Göre Çeşitli Konulardaki Yargılara Katılma Oranları

		N	Ort.	Std. Sp.
Türkiyede İnsan Hakları İhlalleri Ve İşkence Ciddi Bir İnsanlık Suçudur	İşletme	228	3,5132	1,22916
	İktisat	156	3,4679	1,28224
	Kamu Yönetimi	195	3,4718	1,21967
	Total	579	3,4870	1,23855
Başörtüsü Yasağı Türkiyenin En Önemli Özgürlük Sorunudur.	İşletme	238	3,8445	1,29140
	İktisat	156	3,7372	1,28069
	Kamu Yönetimi	197	3,5533	1,37894
	Total	591	3,7191	1,32215
Siyasal Gelişmeler Gerektiriyorsa Darbe Meşrudur	İşletme	234	2,6111	1,26289
	İktisat	156	2,7179	1,30406
	Kamu Yönetimi	193	3,0725	1,26447
	Total	583	2,7925	1,28825
Cola Turkeyi Yabancı İçeceklerle Tercih Ederim	İşletme	233	3,0944	1,36445
	İktisat	156	3,1346	1,34446
	Kamu Yönetimi	193	3,4145	1,42310
	Total	582	3,2113	1,38408
Küreselleşme Az Gelişmiş Ülkeler Açısından Olumsuz Bir Gelişmedir	İşletme	228	3,4518	1,06707
	İktisat	154	3,6753	1,11369
	Kamu Yönetimi	182	3,8077	1,09310
	Total	564	3,6277	1,09723
Türkiyenin Gelişmesi Açısından Avrupa Birliği Olumlu Etki Yapacaktır	İşletme	230	3,3652	1,26650
	İktisat	153	3,2092	1,25475
	Kamu Yönetimi	186	3,3871	1,16742
	Total	569	3,3304	1,23183
Silahlı Kuvvetler Laik Demokratik Rejimin Bekçisi Ve Güvencesidir	İşletme	228	3,6053	1,25665
	İktisat	156	3,8526	1,14048
	Kamu Yönetimi	187	4,0749	1,13817
	Total	571	3,8266	1,20222

EK-5: Sınıflara Göre Çeşitli Konulardaki Yargılara Katılma Oranları

	Sınıf	N	Ortalama	Std. Sp.
Türkiyede insan hakları ihlalleri ve işkence ciddi bir insanlık suçudur	1	259	3,5598	1,25108
	4	141	3,5106	1,19294
Başörtüsü yasağı Türkiye'nin en önemli özgürlük sorunudur.	1	269	3,7249	1,34614
	4	141	3,8794	1,24485
Siyasal gelişmeler gerektiriyorsa darbe meşrudur	1	263	2,9392	1,32364
	4	142	2,5845	1,20427
Cola turkayı yabancı içeceklere tercih ederim	1	268	3,3134	1,37619
	4	141	2,8582	1,33941
Küreselleşme az gelişmiş ülkeler açısından olumsuz bir gelişmedir	1	259	3,7452	1,08045
	4	140	3,4000	1,16792
Türkiye'nin gelişmesi açısından Avrupa Birliği olumlu etki yapacaktır	1	263	3,1977	1,30138
	4	137	3,5839	1,16090
Silahlı kuvvetler laik demokratik rejimin bekçisi ve güvencesidir	1	263	3,7909	1,24713
	4	140	3,9143	1,09601